

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Connimbricensi Academia
Sacrarum Litterarum primarii Professoris Opvs, De Virtvte
Et Statv Religionis**

Qvo Quid Contineatvr, Index proximus indicabit

De Obligationibus Religiosorum ex Regula, Prælatione & subiectione
regulari prouenientibus, De varietate Religionum tam in genere, quàm in
specie, De Religione Societatis Iesv in particulari

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1626

V. De spiritualibus exercitiis, & primum quid sint, & quam sanam
doctrinam contineant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93501](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93501)

ac veluti ex natura rei, supponit illud priuilegium, & quodcunque simile. Et ideo vnum decretum alteri non repugnat, sed priuilegium semper accom-
modari debet ad eum, qui secundum sacros cano-
nes idoneus fuerit confessionibus audiendis. Quod
si inde sequatur aliqua restrictio quoad personas,
nihil refert, nam accidentaria, & materialis est.

*Circa matrimonium denique explicatur respo-
latio posita in num. 2.*

XIX. Superest dicendum de matrimonio, in quo sa-
cerdotis ministerium ad duo tantum desiderari
potest. Primum ad substantialem valorem eius, iuxta
nouum decretum Conc. Trid. sess. 24. c. 1. de Refor.
vbi requirit presentiam parochi, vel alicuius sacer-
dotis de licentia eius ad valorem matrimonij. Vn-
de constat ministerium hoc à nostris sacerdotibus
vsurpari non posse, quia non sunt parochi anima-
rum: ergo sine licentia parochorum, vel ordinario-
rum non solum non possunt licite hoc prestare, ve-
rum etiam neque eorum presentia aliquid confe-
reret ad valorem matrimonij. Et quauis Pontificis
licentia posset ad hoc sufficere, quia hæc nunquam
excludi potest, semperque à fortiori comprehenditur,
etiam si de parocho, aut de ordinario solum
mentio fiat: nihilominus talem facultatem hæc-
tenus Societati non concessam, nec per specialia eius
priuilegia, nec per communicationem aliorum, quia
nulli etiam religioni concessum est, nisi vbi religio-
sis concessum est, vt parochorum munus sustineat,
vt in superioribus tactum est n. 5. & statim num. seq.
etiam dicemus: tunc autem non operantur proprie
ex priuilegio, sed ex iure ordinario, quia tunc ad-
sunt matrimonio contrahendum vt parochi.

XX. Aliud ministerium circa hoc sacramentum est,
solennis benedictionis nuptiarum: quod speciali-
ter, & sub graui censura religionis prohibitum est,
in Clem. Religiosi. de priuilegiis. De quo etiam nul-
lum inuenio priuilegium, quo facultas detur reli-
giosis ad solennizandum matrimonium, vel quo
dicta prohibitio derogata sit. Nihilominus in Cõ-
pendio Societatis verb. *Sacramenta*. in fine additur
in scholio ab auctore eius, non licere nostris matri-
monium ministrare, nisi in illis prouinciis, in quib.
necessitatis causa à Præposito Generali permillum
fuerit. In qua declaratione supponitur, Præpositum
habere potestatem concedendi hanc facultatem,
saltem necessitatis causa. Hanc autem necessitatem
intelligo esse solum in eis regionibus, in quib. nulli
sunt proprii Episcopi, aut parochi, seu pastores ani-
marum, quia extra illas regiones nulla potest repu-
tari necessitas: nam licet in aliquo particulari casu
posset deesse parochus, tamen cum ille defectus nõ
sit de re admodum necessaria, non statim ratione
illius licitum est hoc ministerium vsurpare, sine pec-
culiari indulto, quod circa hoc non inuenio. Pote-
stas autem concedendi prædictam facultatem pro
illis remotissimis regionibus in prædicta necessi-
tate existentibus, solum videtur fundari posse in in-
dulto Pauli III. quo concedit facultatem ministrandi
omnia sacramenta sine præiudicio tertij. Nam
sub administratione sacramentorum comprehenditur
quidquid ad substantiam vel solennitatem
eorum pertinet: & in illo casu, seu in illis locis non
intervenit præiudicium tertij: ergo nihil est cur
hæc facultas sub illa generali clausula non conti-
neatur.

XXI. Maximè, quia, vt suprà dicebam, eo ipso quod
nostrum auctoritate Apostolica, ad has regiones mit-
tuntur, illis cura illarum animarum committitur,
quæ ad fidem conuertuntur, vel quacunque occa-
sione ibi degunt, & fideles, ac baptizati sunt. Con-
firmatur ex alio indulto Pauli III. anni 1549. licet de
Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

bitum, &c. vbi Præposito Societatis conceditur, vt
cum aliquos ex sociis in Saracenorum, paganorum,
aliorumque infidelium terras, & prouincias alias
remotissimas miserit, possit eis auctoritate Apo-
stolica cõcedere varias facultates longè grauiores,
vt dispensandi aliquando in gradibus prohibitis,
benedicendi coemeteria, & paramenta Ecclesiasti-
ca. Et quauis in his gratiis non liceat argumentari
à simili, neque etiam à maiori ad minus, quia pen-
dent ex voluntate expressa concedentis, nihilomi-
nus ex illa concessione colligimus hanc facultatem
nec fuisse negatam à Pontifice, nec denegandam si
postularetur: non fuisse autem postulatam, nõ quia
vltus eius non esset in illis regionibus, necessarius, sed
quia supponebatur concessa Societati in prioribus
priuilegiis, & iam esse vltu receptam.

C A P V T V.

*De spiritualibus exercitiis, quibus ad proximos in-
uandos Societas vtitur; ac primo de eorum
quidditate & doctrina.*

PRincipio explicandum à nobis est, quid exerci-
tiorum nomine intelligimus. Quauis enim ali-
quibus nomen hoc nouum videatur, non tamen
est, sed à Patribus vsurpatum. Nam D. Bonau. in fine
primi tomi Opusculorum scripsit, quod spiritualia
exercitia nominauit, quæ ad eod necessaria esse cõsue-
rit, vt his verbis librum inchoet, *Vt in virtutibus conser-
ueris, oportet te habere exercitia spiritualia, quibus animum
occupes, quia nisi sit, non poteris in virtutibus perseuerare.*
Et deinceps breuiter ponit tredecim exercitia, in
quibus non tantum interiores actus pertinentes ad
contemplationem, vel meditationem, aut eorum
materiam, vel modum, sed etiam alios actus, & stu-
dia virtutum, sub eo nomine comprehendit: quod
frequens est in aliis Patribus, & spiritualibus viris,
quorum sententiam statim attingemus. Non est
autem minus vltitata loquutio, qua exercitia spiri-
tualia à corporalibus distinguuntur, significantur-
que internæ animæ meditationes, ac cogitationes
quibus ad internam animæ puritatem, & cum Deo
vniõnem progreditur. sic dixit Bernardus in lib. de
vita solitaria ad Fratres de Monte Dei, col. 15. (si e-
ius est illud opus.) *Singulis horis tua distribue exercitia,*
quid spiritualia spirituali, quid corporalia corporali, in quibus
sic exoluat omne debitum spiritus Deo, & corpus spiritui, vt si
*quid fuerit intermissum, si quid neglectum, si quid imperfec-
tum, suo modo, suo loco, suo tempore, non abeat impunitum.*
Et col. 12. cum dixisset, *Quæris quid agas, aut in quo te oc-
cupes?* Primum extra quotidianum orationum sacrificium,
vel lectionis studium, quotidiane conscientia discussioni, emẽ-
dationi, morum compositioni pars sua diei deneganda non est.
Deinde operandum est aliquid manibus, quod iniungitur, non
tam quod animi delectando ad horam detineat, quam quod
spiritualibus studiis delectationem conferuet, & nutriat. sub-
dit inferius, Non spiritualia exercitia sunt propter corpora-
lia, sed corporalia propter spiritualia. Vnde constat exer-
citia spiritualia vocare lectionem, meditationem,
orationem, & conscientia examinationem. Et eo-
dem modo loquitur S. Bonauent. in lib. Meditationum
vitæ Christi, cap. 56. Sic etiam Ludouicus Blo-
sius in Institutione spirituali, cap. 5. Bona quidem (ait)
& Deo grata sunt externa exercitia, sed incomparabiliter me-
lius est exercitium internam, quo homo desiderat, ardet, &
se ad Deum non per sensus, & imagines, sed modo quodam su-
pernaturali extendit, vt ei vniatur. Et in Canone vitæ spi-
ritualis, cap. 16. Lectione, (inquit) precatione, ceterisque
spiritualibus exercitiis dedus esto. Item in Speculo spi-
rituali, cap. 11. Sic etiam dixit Laurentius Iustinia-
nus lib. de Vita solitaria, cap. 1. Sunt spiritualia exer-
citia sedula cordis intentione colenda. Et familia habet in

serm. de Christi natiuitate, & in lib. de Obedientia. cap. 16. Ambulantibus (inquit) in via prorsus necessaria est lux: hoc in corporalibus itineribus, hoc etiam in spiritualibus exercitijs patet: nam spiritualis quis sine spirituali lumine effugit laqueos non sufficit naturalis acumen ingenij, si non interioris eruditiatur a Deo. In hac ergo significatione exercitia spiritualia, in presenti sumuntur.

II.
S. Ignatius
librum exer-
citijs scrip-
sit pro suis
neque exor-
tia.

Est igitur aduertendum secundò, B. P. Ignatium inter alia virtutis instrumenta, quæ suæ religioni reliquit, peculiarem librum non sine magno Dei auxilio, & diuturna experientia edidisse, quem Exercitia spiritualia appellauit. In cuius initio ita ipse loquitur, Nomine spiritualium exercitiorum intelligitur quilibet modus examinandi propriam conscientiam, item meditando, contemplando, orandi secundum mentem, & vocem, ac postremò alias quasunque spirituales operationes tractandi. Sicut enim deambulare, iter facere, & currere, exercitia sunt corporalia: ita quoque præparare, & disponere animum ad tollendas affectiones omnes malè ordinatas, & his sublati, ad querendam, & inueniendam voluntatem Dei circa vitæ suæ institutionem & salutem animæ, exercitia vocantur spiritualia. Hunc autem librum non solum vt per illum socij proficerent, Ignatius conscripsit, sed etiam vt illius exercitijs, & documentis ad totius Christiani populi spirituales utilitates strenuè operaretur. Vnde grauissimus è Diui Bernardi sacra familia vir libellum hunc nouitiatum toti generi humano institutum dixit, vt refert lib. 16. historiæ Societatis num. 127. Quæ res quoniam aliquibus noua videri, & suspecta esse cepit, & calumnijs exposita, vt latè habetur in eadem historia lib. 13. à num. 33. ideo Franciscus Borgia singularis Ignatii discipulus, & illustre Societatis exemplum à Paulo III. Pontifice Maximo humiliter supplicauit, vt prædictum opus examinari faceret, & sua auctoritate probaret: quo latius eius fructus pateat, & plures Christi fideles maiori cum deuotione ad vtendum illius exercitijs inuenerint, vt in literis ab eodem Pontifice de hac re anno 1548. expeditis legitur. Vbi etiam refert illius operis diligentem examinationem Cardinali Burgenfi, & Episcopo Salurijs suo Vicario generali, & Aegidio Foscarario sacri Palatii Magistro commississe, eorumque testimonio intellexisse, Dicta exercitia, pietate, ac sanctitate plena, & ad edificationem, & spirituales profectum fidelium valde utilia & salubria esse & fore: ac tandem his verbis illa approbat, Debitum etiam respectum ad fructus vberes, quos Ignatius, & ab eo instituta Societas præfari, in Ecclesia Dei vbique gentium producere non cessant, & ad maximum adiuuamentum quod ad id prædicta exercitia tulerunt non immerito habentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, documenta, & exercitia prædicta, ac omnia & singula in eis contenta, auctoritate prædicta tenore præsentium ex certa nostra scientia approbamus, collaudamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus. Postremò idem Pontifex fideles omnes ad illorum vsum exhortatur.

III.
Diuisio tra-
bandorum
circa hunc
librum & or-
dinem.

Quauis autem hæc Pontificis sententia sufficere posset ad commendationem huius operis, ministerij, seu medijs à B. Ignatio inuenti, vel excitati ad animarum iuuamen: nihilominus vt plenior illius notitia habeatur, & vt omnibus satisficiamus, his præsertim, qui de hoc vfu exercitiorum obmurmurare ausi sunt, pauca breuiter in illius defensionem, & declarationem quoad substantiam, seu veritatem doctrinæ hoc in capite addimus, in sequenti explicabitur industria seu ars tradendi modum in huiusmodi exercitijs seruandum. In septimo tum Authoris Ignatii prudentia in tradendis multis regulis ac spiritualibus consilijs, quæ in dicto opere continentur, tum etiam vsum, seu applicatio ad ipsum.

De doctrina exercitiorum.

Quod ergo attinet ad doctrinam, nemo in re. II. uocare potest in dubium aliquid in eo libro contentum: omnia enim sunt aut principia certa, & dogmatica, aut ex doctrina Theologorum, magis præcepta, fuere desumpta. Quod vt clarius conficiat, aduerto, illud opus per se, & ex instituto non esse ad Theologicam doctrinam tradendam: vt nimirum dicam, magis doctrinam practicam, quam speculatiuam continet, traditurque per modum artis magis quam per modum scientiæ, ideoq; in eo magis veritas practica, seu potius utilitas spectanda est, quam speculatiua. Quia tamen meditatio, vt sit utilis, veritatem ex parte materiæ debet supponere, ideo in hoc opere præcipue in singulis exercitijs, seu meditationibus supponitur veritas historica, quando in illa fundantur, vt sunt exercitia omnia, quæ de vita Christi Domini nostri traduntur, aut de peccato Angelorum, vel de lapsu primi hominis, & nonnullis similibus. In alijs verò, quæ sunt vel de premio bonorum, aut poenis reproborum, vel de Deo ipso, aut de eius beneficijs, vel amore ei debito, semper iacitur fidei fundamentum, & ferè in eo solo fundantur. Quod à si aliquid vtrius additur, quædā præmittuntur, moralem doctrinam vel dogmaticam, inquam necessaria fundamenta continentia: & vbi necessarii est, tacite obiectioni occurrunt, ne spirituale consilium Theologiæ doctrinæ repugnare videatur Exemplum esse potest, quod in quarta decima annotatione ex his, quæ in principio traduntur de cautione adhibenda, ne quis feruore exercitiorum ductus facile se aliquo voto obliget, statim additur, quamuis maioris meriti sit opus ex voto, quam sine voto factum, nihilominus habendam esse rationem periculi, vel incommodi, quod in committendo voto esse potest: & sic de alijs.

Primum dubium circa doctrinam exercitiorum.

Vt autem veritas hæc magis conficiat, infirmamus nonnulla exercitiorum loca, in quibus posset aliquis scrupulum, vel dubium mouere, & illud faciliè remouebimus. Primum in principio regulæ tertiæ dicitur, dum voce, aut mente cum Domino Deo, Sanctis colloquimur, præcipue exercere operationem voluntatis, & ideo maiorem exigi à nobis reuerentiam, quam datur per vsum intellectus circa intelligentiam potius morantur. Nam in primis dubitare quis potest, quia iuxta doctrinam Diui Thomæ, oratio magis est opus intellectus quam voluntatis: cum autem mente colloquimur ad Deum, vel sanctos, id facimus orando: ergo magis tunc exercemur in operatione intellectus, quam voluntatis. Deinde etiam circa illationem non apparet cur maior reuerentia exigatur, exercendo operationes voluntatis erga Deum, quam intellectus, quia reuerentia est quidam timor reuerentialis, qui versatur directè circa personam excellentem, vnde oritur præcipue ex diuina excellentia consideratione. Sicut Lucæ 5. dicitur: *Applati sunt omnes timore*; (scilicet reuerentiali) dicunt: *Quid vidimus mirabilia hodie*. Vnde ad hanc reuerentiam pertinet non nimum scrutari mirabilia Dei, iuxta illud Ecclesiast. 3. *Altiora tene quæstio*. Ergo magis adiungenda est reuerentia considerationi diuinæ, quam affectus.

Ad priorem partem respondeo, in illis verbis non tractari de speculatiua quæstione, an oratio, quoad actum petitionis, sit actus intellectus, vel voluntatis, quauis admodum probabile sit, in nobis petendo-

petitionem formaliter consistere in ipsa locutione mentali, vel vocali, & vt sic esse in intellectu, manare autem vt omnes facientur proximè ab affectu, qui per ipsam petitionem potissimè explicatur. Et hoc est quod in illis verbis declaratur: nam quando cum Deo loquimur, præcipuè versamur in operibus affectus: quia licet ipsa locutio præcipuè fiat per intellectum, tamen solum sumitur vt signum affectus, & propter illum fit: ergo ipse affectus est quod præcipuè exercetur, siquidem propter quod vnumquodque tale, &c. Imò totum id est quasi vnum opus voluntatis perfectum: quia vbi vnum est propter alterum, ibi est vnum tantum.

VII.

Ad alteram verò partem respondetur, aliud esse considerare radicem illius affectus, qui reuerentia dicitur, aliud necessitatem eius. Ratio ergo facta probat, reuerentiam licet consistat in affectu, oriri ex cōsideratione intellectus, quod suo modo commune est omnibus actibus voluntatis. Noster autem B. Ignatius non hoc negat, nec de hoc tractat, sed docet magis esse necessariam reuerentiam erga Deum (quatenus nimirum per nostram libertatem cum diuina gratia eam in nobis excitare, & efficere possumus) quando per affectum & colloquium ex illo ortum cum Deo agimus, quàm cum circa intelligentiam solum versamur. Quod verissimum est, quia si cōsideratio intellectus etiam de rebus diuinis fit merè speculatiua, non ita solet excitare affectum, nec versatur propriè circa Deum vt circa personam cum qua tractamus, aut negotiamur, sed solum vt circa obiectum quoddam, quod speculamur, & ideo in illo opere nec reuerentia tam necessaria est, nec ex illo regulariter nascitur, nisi cōsideratio ad praxim applicetur. Si ergo cōsideratio practica sit, ipsa conciliabit reuerentiam, si sit de rebus aptis ad excitandam illam: & ideo etiam tunc non exigitur à nobis tanta cura habendi hunc reuerentiæ modum, quia veluti naturaliter nascitur ex dicta cōsideratione, quamquam non negatur etiam tunc reuerentiam esse adhibendam, et eo eius cura non fit tam necessaria, sicut quādo in colloquiis, & affectibus versamur: quia tunc tractamus, & negotiamur cum Deo, tanquam cum amico, vel patre, aut domino: & ideo ne familiaritas (quod contingere solet) pariat contemptum, aut negligentiam aliquam, magna cura adhibenda est, vt summa reuerentia exhibeatur, nam est valdè necessaria, vt debito modo cum Deo versemur: colloquia autem ipsa & affectus de se non ponunt illam, & ideo necesse est vt ad illam homini speciali cura attendat, & inuigilet: & hæc est mens illius regulæ ad tractandum cum Deo valdè necessaria.

Secundum dubium.

VIII.

Impugnatio
regula 10.
ars. 11.

Secundò in decima earundem annotationum dicitur, humani generis inimicum magis solere oppugnare eos, qui in via spiritus iam progrediuntur, per viam scilicet quam illuminatiuam vocant, quàm eos, qui inchoant per viam purgatiuam. Quod licet non tam pertineat ad doctrinam, quam ad factum & experientiam, videtur creditu difficile: quia verissimile est dæmonem in principio magis contradicere nequiter, vtendo illo principio, Principiis obsta, quia facilius poterit hominem vincere prius quàm virtutis dispositionem, ne dum habitum acquirat. Respondetur tamen in primis in ea regula non simpliciter dici dæmonem vehementius oppugnare proficientes, quàm incipientes, sed cum hoc addito, per boni (id est, honesti, ac virtutis) speciem. Quod sine dubio ita est, regulariter loquendo (ita enim hæc res morales intelligendæ sunt: alias enim interdum incipientes non ex eo quod non tenentur pacem sentiant, sed quia iuxta Aug. in Pl. 29.

Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

Tormenta animi non sentiunt qui non proficiunt: putat enim quid pax est, sed incipit proficere, & tunc videbit in qua pressura est, quia cum creuisset herba & fructum fecisset, apparuerunt & zizanias; ordinari ergo illa 10. regula intelligenda venit. Ratio autem eius est, quoniam incipientes adhuc habent passiones immoderatas sine vlla ferè vitioforum habituum diminutione, & ideo aperte, & sine vilo velamine conatur dæmon eos ad priora vitia reuocare, non sub specie virtutis, sed vel carnis delectationem, aut mundi honorem, aut diuitias tanquam bonum maximum proponendo: postquam verò aliquis in virtute se aliquantulum exercuit, & ad illam est affectus, & per acquisitum habitum magis propensus, non est ita dispositus, vt propositis prauis obiectis tam facile moueatur, id eoque sub aliqua boni specie à dæmone tentantur.

Deinde dicitur, etiam absolute loquendo, moraliter verum videri, tentationes dæmonis, minus fortes esse statim in principio conuersionis, quàm post aliquem progressum in virtute factum: quod partim ex diuina gratia & providentia, partim ex astutia dæmonis provenire potest. Ex Deo quidem, quia quando efficaciter vult aliquem ad se conuvertere, vehementius illum interius mouet, & spiritualibus cōsolationibus, ac delectationibus, faciliorem ei reddit viam spiritus, & virtutis: vnde fit vt ad eius providentiam pertineat etiam contraria impedimenta remouere, quæ maxima esse solent ex parte dæmonis: & ideo illius tentationes pauciores, & remissiores eo tempore permittit. Postea verò quādo iam homo habet maiores vires virtutis & gratiæ, maiorem etiam licentiam Deus præbet dæmoni, vt illum exerceat, quo solidiorem, magisque probatam virtutem obtineat. Vnde Gregor. lib. 24. moral. cap. 7. relinquētibz (inquit) seculum quædam prius tranquillitas ostenditur, ne in sua reuerentia & inchoatione turbati redeant ad id quod enaserunt: prius ergo suauitatem sentiunt securi, prius pacis quiete nutriuntur: post cognitam verò dulcedinem tanto tolerabilius tentationum certamina sustinent, quanto altius in Deo cognouerunt quod amant. Fieri etiam potest vt dæmon in principio astutè se contineat, cum enim partim ex rei nouitate, partim ex maiori auxilio gratiæ maior esse soleat feruor spiritus in principio conuersionis, timet repulsam, imò etiam veretur ne ipsa tentatio fiat occasio magis obfirmandi animum in proposito, & inchoato virtutis studio: & quia perseverantia difficilis est, valdeque humanum est vt discursu temporis homo languescat, vel tædio afficiatur, id eo huiusmodi occasionem expectat per longum etiam tempus, etiam si homo interim aliquantulum in virtute proficiat, & tunc nacta opportunitate exerit vires suas.

Tertium dubium.

Tertiò in principio, seu fundamento exercitiorum, optimum consilium datur charitati proximi, & virtuti consentaneum, scilicet vt cuiusque sententiam, seu propositionem, si obscura sit, in bonā partem interpretemur, quia de omnibus bene præsumere debemus, vbi non constiterit male agere, aut sentire. Si autem propositio ipsa non possit ab errore vindicari, mentem dicentis exquiramus, vt si fortasse mente nō errat, linguam corripere illum moneamus: si verò etiam male sentit, illū totis viribus emendare, & ab errore securum reddere conemur. In hoc autem potest aliquis statim habitare: nam si error sit contra fidem, non satis est fratrem corripere, sed sepe tenemur eum denunciare, præsertim quando ex contumacia lapsus esse satis constat. Veruntamen, quauis in illa notatione hoc non explicetur (quia non pendet ex solo iure naturali, sed etiam ex Ecclesiasticis præceptis, multa que

lii 2 indiget

IX.

a. Defensio.

Vide Thomā
à Kempia lib.
1. de imita-
tione Christi
cap. 3.

X.

Documentū
di. corripien-
do proximo
ex parte im-
pugnatur.

indiget morali doctrina, quæ ibi erat extra institutum B. nostri Patris (non tamen excluditur, sed vniuersaliter dicitur, *Vias omnes opportunas tener, quibus illum sanum intellectum, ac securum reddat ab errore*. Inter quas vias dicta denunciatio numeranda est, quando secundum rectam rationem, vel superiorum præcepta fuerit necessarium: illa autem verba sufficiunt loco animaduersionis, vbi persona docta sit, & per se sufficiens ad intelligendum quas vias tentare teneatur, id faciat: si autem sit indocta, saltem dubitare sciat, & interrogare.

Quartum dubium.

XL. Quartò in principio, seu fundamento exercitiorum *ca* indifferentia affectus homini commendatur circa res creatas non prohibitas, *ut nò magis quamur sanitatem, quam aegritudinem, nec vitam longam breui præferamus.* Statim verò occurrit obiectio, quia salus, & vita sunt ex his rebus, quas homo tenetur ex præcepto custodire, & querere mediis honestis ac decentibus: non est ergo laudabilis indifferentia non magis querendi sanitatem, quam aegritudinem, &c. Deinde non rectè æquiparantur ibi hæc duo genera bonorum diuitiis, & honoris: nam diuitiæ, & honor non sunt bona propter se appetenda secundum rectam rationem, quia non sunt per se honesta, ac conuenientia naturæ, sed indifferentia, ac propterea solum vt instrumenta virtutis, vel naturæ conferuandæ; appetenda sunt, & ideo ad illa secundum se debet esse indifferens animus rectè compositus: salus autem & vita sunt ex bonis per se appetibilibus, quia sunt per se naturæ conuenientia: & ideo rectitudo virtutis non postulat circa illa eandem indifferentiam. Dicendum verò est, sermonem esse posse de dispositione affectus necessaria ad honestatem, & ad vitandam culpam etiam venialem, vel solum de meliori, magisque perfecta dispositione. Loquendo priori modo, rectè procedit obiectio: nam reuera non postulat eandem indifferentia affectus circa illa duo genera bonorum. Nam homo non rectè faciet si sit affectus ad honores vel diuitias præter se, critique talis dispositio actualis, culpa ad minus venialis saltem ex obiecto, quia fertur in obiectū aliter, & aliori modo, quam ipsum dignum sit, fruendo nimirum vt edis: & ideo circa hæc bona indifferentia affectus ad habendum, vel carendum illis per se spectatis, & (quod consequens est) solum velle illa quatenus esse possunt instrumenta virtutis, est ad rectitudinem voluntatis necessarium.

XII. At verò bonum vitæ & salutis est ex his, quæ propter se appeti possunt, id est, quatenus per se sunt convenientia naturæ, & necessaria ad quandam eius integritatem, propter quam honestè appetitur sine respectu ad alium finem: & ideo sine culpa potest affectus, non esse omnino indifferens circa hæc bona, secundum se spectata. Nihilominus tamē ad maiorem perfectionem spectat (& hanc exilissimo fuisse mentem S. P. N. Ignacii, hæc ipsa bona non amare nisi vt sunt instrumenta virtutis: quamvis enim per se amabilia sint, interdum solet homo ex illis occasione sumere vel peccandi, vel non proficiendi in virtute, & ideo vilissimum est non plus ad illa affici, quam vt conducere possunt ad maiorem virtutis profectum. Accedit, quòd interdum est vel ad virtutem necessarium, vel saltem ad perfectionem virtutis, hæc bona continere, & prodigere propter Deum. Vt ergo homo, & paratus, & promptus sit ad hoc præstandum, oblata occasione opus sine dubio consilij est, illam indifferētiam exercere, & in eis conservari. Quod dictum intelligatur de omnib. bonis, quæ licet per se amabilia sint, homo potest eis bene, & malè vt. In virtutib. enim

quibus homo malè uti nō potest, illa indifferentia
laudabilis nō est. Occurrebat autem hic alia dubi-
tatio, quam infrā in dubio 2. attingemus.

Quintum dubium.

Quintò vbi ratio examinandi generaliter con-
scientiam traditur, multa ad moralem doctrinam
de peccatis pertinentia valde vtilia, & cum summa
breuitate proponuntur, tam clarè, & distinctè, vt
magnam rei comprehensionem indicent, quam ra-
men habuisset Ignatium priusquàm in Theologia do-
ctrina plenè esset instructus, ex lib. i. vitæ eius, casus,
licet colligere: vbi cum argueretur cur sine exacta
doctrina auderet rem difficillimam etiam in diffi-
rentiam mortalis, & venialis peccati, etiam in in-
ternis cogitationibus confutendo, respondisse di-
citur; *Vera nescit aut falsa que scripsi, vestri iudicij sunt.*
enim meum non interpono, si vera sunt, probatisque libris, rati-
te. Nemo autem (vt ibidem refertur) ausus est quid-
que eorum cum improbare. Dubitare autem aliquis
potest, nam ibi sub titulo de cogitatione dicitur, in
cogitatione de materia mortalium veniatur tantum
peccari, quoribus homo aliquantulum mortalius quasi
auscultando, vel quando aliqua obiter sensus delectationem affi-
citur, vel in ea retinenda sese exhibet negligentiam: nam hoc
vltimum membrum cum in definitò tradatur, & do-
ctrinale sit, æquiualeat vniuersali. Hoc autem modo
sumptum, nimiam licentiam continet. Nam delecta-
tiua morosa per solam negligentiam, potest fieri
peccatum mortale, vt ex prima secundæ constat:
quia ad peccandum mortaliter non semper requi-
ritur expressus & directus consensus, sed sufficit
crassa & supina negligentia. Respondetur tamen B.
Ignatius loqui præcisè de negligètia que non tran-
sit in consensum, nec directum nec interpretatiuum:
quod & antecedenti, & consequenti verbo satis in-
dicatur. Expendendum enim est illud verbum ali-
quantulum & obiter, &c. quod idem significat ac sub-
reptitè & antecedenter ad penam iudicij, & ratio-
nis animaduersionem: quodam autem delectatio
in eo statu durat, etiam si aliqua negligentia inter-
ueniat, tantum est peccatum veniale: nam in pla-
na aduerterenti rationis, consensus etiam interpre-
tatiuus mortalis non interuenit. Ac propterea infor-
mis subditur, peccati mortaliter quidò cogitatio-
ni præbetur quacunque ratione assensus. Pondera-
dum enim est verbum illud, quacunque ratione, addi-
tum enim est ad comprehendendum expressum &
virtuale consensum.

Sextum dubium.

Sexto circa idem examen, vbi de peccatis agitur, quæ in opere consistunt, sub titulo de opere difficultatem habet, quod dicitur, *ad iussu superiorum reddi diplomata, sine ulla Pontificum, seu ipsiussum expositione, vel Christianorum pæce concedi, vel promulgari solita, per que ad confessionem peccatorum, & Euchariæ sancti receptionem Christi fideles invitantur.* Et subiungitur, *faciat siquidem non leuiter quicunque tam pæ Rescriptum ecclesiæ cohortationes, functiones que asserunt, aut ad transgrediendum.* Non enim apparet quale hoc peccatum sit, aut quæ præcepti obligatio ibi interueniat. Nam Pontifices non iubent per hæc rescripta, sed incitant, vt in eodẽ loco dicitur, & ex tenore ipsorũ, & ex vltis latens constat, ergo solum se habet vt consilia quædã, quibus præceptũ nihil immediatus continetur, quoniam consilium non acceptare autẽ consilium, per se nullum peccatum est, vt constat iuxta diximus consilium, tunc ex generali ratione eorum: nam in hoc maxime differunt à præceptis, quod nimirum obligationem, aut moralem necessitatem non imponit: ergo hæc cohortationes Pontificũ prætermittit, per se nullum peccatum est peccatũ. Respondeo, illa duo verba, *asserunt, ad transgrediendum*

nam in uno
sensu.
ri audet, ac transgredi, dupliciter accipi posse, coniun-
ctim scilicet, ac diuisim. Et quidem si primo modo
accipiantur, res erit facilis, & sine contumacia: nam
sensus erit, non esse leue peccatum talia indulta
contemnere, & ex contemptu illa transgredi; & sol-
uitur difficultas tacta, nam contemnere consilia, &
ex contemptu illa non seruare graue peccatum est,
vt in superioribus diximus, tractando de consiliis
Euangelicis: & hanc fuisse existimo Ignatii men-
tem.

XV.
In altero
sensu scilicet
dicit obiectis
inrigere.
Si autem illa duo verba diuisim accipiantur, est
nonnulla difficultas in posteriori explicando, in
priori enim nulla est: nam aspernari indulgentias,
& exhortationes ad illas lucrandas, per se, & ex ob-
iecto malum est, imò vix fieri potest sine errore cir-
ca fidei dogmata: quòd si tantum sit contemptus
practicus, saltem continet iniuriam rerum sacra-
rum, & indicat animum à spiritualibus bonis val-
de alienum. Secluso autem contemptu transgredi
hæc diplomata, id est, non obseruare illa ex qua-
dam animi remissione, aut negligentia, non vide-
tur esse per se, & ex obiecto vllum peccatum: & hoc
probat ratio facta. Tamen, moraliter loquendo, si
homo sciens & videns, ac directa voluntate illa o-
mittat, vix fiet sine aliqua culpa, vel quia est quasi
prodigalitas quædam spiritualium bonorum, vel
quia turpis est pars, quæ non conformatur toti, quòd etiam
moraliter non fit sine aliquo scandalo, vel quia ho-
mo est nimis negligens in subueniendo spirituali-
ter communi bono, propter quod tales gratiæ cõ-
ceduntur, vt supponitur. Igitur in hoc etiam sensu
dici potuit, in eo non leuiter peccari: nam ad hanc
locationem sufficit quòd moraliter coniungatur
culpa, vnde cumque proueniat. Illud autem non leui-
ter, non debet in hoc sensu accipi pro peccato mor-
tali, sed pro graui, & non contemnendo veniali.

Septimum dubium.

XVI.] Septimò in primo exercitio primæ hebdomadæ
circa finem in colloquio, offendere quis posset in il-
lis verbis, Exquiram mecum rationem, quia creator ipse
in finem fieri creatura, & ab æterna vita ad temporalem
mortem venire pro peccatis meis dignatus sit. Nam Ver-
bum Dei, licet factum sit homo, non tamen prop-
riè dicitur factum creatura, quia ille homo crea-
tura non est, & quia repugnant hæc diuinitati eius.
Veruntamen Ignatius, quia non tractabat de Scho-
lastica subtilitate, modum loquendi sanctorum
(quorum aliquos retuli tom. 1. in 3. p. 16. art. 8. in
comment.) imitatus est pro eodem accipiens fieri
creaturam, ac fieri hominem, & creaturam vocans
omne compositum ex natura creata, in tempore
productum: quod maxime facere licet quando ex
contextu sermonis, & ex antecedentibus, & conse-
quentibus verus sensus constat, vt in illo exercitio
manifestum est, & latius explicatur inferius in pri-
mo exercitio secundæ hebdomadæ.

Octauum dubium ubi aliqua in specie apocry-
pha complanantur.

XVII. Octauò in exercitiis ad vitam Christi D.N. perti-
nentibus animaduerti potest, interdum aliquid
addi historię Euangelicæ, vel ex pia consideratio-
ne, vel ex obseruatione sacrorum locorum, nun-
quam tamen sine sufficienti autoritate, vt in exer-
citio de Natiuitate, ad finem consideratur B. Virgo
ex oppido Nazareth egrediens, insidens asinæ, &
Ioseph comes cū ancillula, & boue. Vbi tria addun-
tur, quæ Euangelistæ non narrant: primum quòd
B. Virgo non pedes iuerit, sed insidens asinæ, & ideo
statim ibi additur, vt pie meditari licet. Fuitque hæc
Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

sententia Lyran in Luca 1. quem sequuti sunt Car-
thuf. & Ioannes Maior, & noster Toletus Salmeron
tom. 3. in Euang. tract. 33. Neque enim par erat (inquit)
puellam teneram, vicinamque partui, pedibus illud iter eme-
tiri, nisi sine causa velimus multiplicare miracula. Non de-
sunt tamen viri docti, quibus magis placeat crede-
re, Virginem iter illud pedibus confecisse, eo quòd
paupertati magis conueniat, & nihil repugnet gra-
uiditati Virginis, vt dixi tom. 2. in 3. p. disp. 5. sectio-
ne 1. quia nullam inde molestiam, nullum impedi-
mentum sentiebat, iuxta Patrum doctrinam, Ful-
gentij ferm. de laudibus Virginis, Bernardi in ser-
mone *Signum magnum*, Nicephori lib. 1. cap. 12. Qui-
bus ego libenter concedam, potuisse Virginem nõ
maiori labore iter pedibus conficere, quam si gra-
uida non esset. Nihilominus à priori sententia rece-
dendum non censeo. Nam insidere asinæ paupertati
non repugnat, imò illam maxime commendat,
vt dixit Chrysostomus homil. 67. in Matth. quando
necessitas cogit, tunc enim non vterius progredi,
sed necessitati vsum terminare perfectæ paupertatis
est. Tunc autem quantum non esset specialis ne-
cessitas ex pondere, aut impedimento vteri proue-
niens: erat sufficiens ex naturali corporis debilita-
te. Erat etiam maior quædam decentia, quam Io-
sephum obseruare par erat: ac denique, licet pro-
pter se, Virgo partui proxima, non indigeret illo iu-
uamine, tamè propter alios, qui supernaturale au-
xilium agnoscere non poterant, erat valde expe-
diens, ne Ioseph nimis acerbus, & inhumanus in
suam sponfam videretur.

Secundum est, bouem etiam secum adduxisse: XVIII.
quod expresse affirmavit Bonau. in lib. Meditatio-
num vitæ Christi, Lyra etiam, & auctores superius
citati, & consonat communis traditio Patrum di-
cendum, Christum iacuisse in præsepe inter bouem,
& asinam, quos retuli in 2. tom. disput. 13. sect. 3. pau-
lo ante finem: nam licet illa animalia potuerint ef-
se aliena, verisimiliter tamen est in illo loco, seu an-
gulo nihil fuisse, quod ad ipsum Ioseph non perti-
neret. Notantque prædicti auctores, bouem addu-
ci potuisse vt venderetur ad solvendum tributum,
& alias expensas, quia per multos dies morati sunt
in Bethleem. Tertium, quod in ea consideratione
additur, est de ancillula, quod nullo alio in loco le-
gisse me recolo: imò inuenio Chrysostomum hom-
il. de Natiuitate Domini, tom. 2. dicentem, Ioseph
& Maria mater Domini non habebant seruulum, non ancil-
lam, de Galilea, de Nazareth soli veniunt: ipsi sunt domini,
& famuli. Hæc autem verba non admodum nos
cogunt, tum quia nõ satis constat illam homiliam
esse Chrysostomi: tum etiam, quia ibi interponit
hæc verba, non habebant iumentum, quòd minus rece-
ptum est. Alterum ergo etiam est incertum, & quã-
uis alterum etiam, quod hic consideratur, non con-
stat, probabilitate tamen non caret. Nam ille fa-
mulatus non excedebat statum, & paupertatem
Ioseph, vt ex munere etiam eius coniectare possumus,
& ex his quæ de statu illius, & parentum Vir-
ginis tractat Canisius lib. 1. de B. Virgine, cap. 4. Vn-
de non dubito quin domi suæ huiusmodi adiuto-
rium, seu famulatum haberet, erat enim moraliter
necessarium, præsertim propter decentiam, & clau-
suram, ac custodiam virginalem Mariæ, & propter
assiduam eius contemplationem, & quietem. Si
autem illud habebant domi, nihil profecto obsta-
bat quominus illud secum deferrent: quia nec tan-
ta velocitate peregrinaturi erant, quin ancillula
posset illos sequi: neque, vt dixi, id excedebat eorū
paupertatem, vt propterea oporteret familiarem
ancillulam dimittere, aut in aliena domo relin-
quere. Addo insuper, illud genus curæ, & prou-
identię fuisse consentaneum amoris, & prudentię
S. Iosephi, qui non ignorabat partum Virginis in il-
lo iti-

lo itinere esse euenturum, fortasse autem modum eius non præciebat: & ideo meritò providere potuit vt sponsam comitaretur ancillula, cuius opera vti posset, in his præsertim rebus, quæ & per feminas decentius sunt, & per extraneas fieri non decebat. Sed de his rebus sic, vel aliter sentire non multum refert, cum nec Evangelio, nec traditioni repugnet, & congruentia ambigua sit.

XIX.

*An Christi
stus iudæis
dedit com-
munionem.*

Aliud exemplum sumi potest ex prima contemplatione tertiæ hebdomadæ, vbi dicitur, Christum D. post agni Paschalis esum, & peractam cenam, pedes omnium discipulorum lauisse, & sacrosanctum corpus & sanguinem suum largitum esse. Vbi nonnulla adduntur Evangelicæ historiæ, præsertim quod Iudæ etiam dederit sacram Eucharistiam, de quo plura dici possent, nisi à nobis essent tractata, disputatione 41 sectione 3. de Eucharist. Illud magis notandum hic est quod in secunda meditatione eiusdem hebdomadæ dicitur Christus post cenam vna cum vndecim Apostolis descendisse ex monte Sion, vbi fuerant cenati, & transiens per vallem Iosaphat, relictis ibi ex illis octo, aliis vero tribus in horti parte, seorsum ipse digrediens orasse, &c. Vbi primum advertere oportet, in Evangelio nullam fieri mentionem vallis Iosaphat. Et non desunt qui dubitent, an vallis Iosaphat, de quo sit mentio Isai. 3. sit aliquis particularis locus, vel sit peculiare nomē impositum ad significandum locum, in quo ultimum iudicium peragendum est, quicunque tandem ille futurus sit. Verum tamen per illa verba nihil aliud significatur, nisi quod Ioannes cap. 18. dixit; Egressus est Iesus cum discipulis suis trans torrentem Cedron, in montem Oliueti, qui proximè trans illum torrentem existit: nam inter montem Oliueti, & montem Sion est vallis quædam angusta, per quam fuit Cedron, & hæc vallis Iosaphat nominatur, iuxta modum loquendi Iudæorum ab vniuersa Ecclesia Latina usurpatum, de quo in num. 2. in 3. p. disput. 53. sect. 3. dixi. In qua valle existit sepulchrum B. Virginis, vbi ædificata est Ecclesia quæ sancta Maria Iosaphat vocatur.

XX.

*An in nocte
passus sit
Apostoli in
trauerint
hortum.*

Maius dubium esse potest, quia in prædictis verbis significat B. Ignatius octo Apostolos non fuisse ingressos in hortum cum Christo, sed relictos esse in ipsa valle Iosaphat. Nam de primis octo dicit; Relictis ibi octo, &c. illud autem aduerbium ibi designat vallem Iosaphat, nam proximè præcesserat: statim verò addit, aliis vero tribus in parte horti: condistinguit ergo hortum à valle, & in illo nullam partem tribuit aliis octo discipulis; non ergo ingressi sunt in hortum. At videntur repugnare verba Ioan. 18. Egressus est Iesus cum discipulis suis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiit ipse & discipuli eius. Nec potest dici indehinitam esse locutionem, ad cuius veritatem sufficit quod tres discipuli ingressi fuerint cum eo, nam in toto illo contextu indehinita æquivaleret vniuersali, nam quod proximè præcedit; Egressus est Iesus cum discipulis suis trans torrentem, generale est, quis enim audeat aliquem excipere, vel negare iussu cum illo. Et hæc ratio etiam per se cogit, quia nullum est fundamentum ad negandum omnes discipulos ingressos fuisse hortum: nullus enim aliorum Evangelistarum hoc significat: & quamvis dicat prius reliquisse octo discipulos, & cum tribus seorsum secessisse, & postea ab eisdem tribus quantum iactus est lapidis se separasse, omnes tamen illi loci poterant esse intra hortum, quia vix ducentis passibus primus illorum locorum ab ultimo distat, vt refertur ab Aranda in descriptione Terræ sanctæ, c. 13.

XXI.

*Expediunt
proxima ob
essio.*

Respondeo, B. Ignatium (vt opinor) nihil peculiare voluisse circa hoc definire, sed advertere solum illam separationem discipulorum, quam Evangelista refert. Sciendum est ergo, totum illum locum, in quem Dominus exiit, ab aliis Evangelistis

vocari villam, non quia esset oppidum aliquod vel pagus, sed quia erat prædium (vt Marcus illud appellat) habens ruralem domum, Lulitane Quarta, quæ Gethsemani appellabatur. Et intra illud prædium verisimile est fuisse hortum, id est, peculiare locum arboribus confectum, & quasi viridarium, quod recreationis gratia in huiusmodi villis haberi solet, vt graues authores annotant, Toletus annotatione 3. Natalis in suis meditationibus. Tertius autem ille locus erat ad radicem montis Oliueti, vnde necesse est vt vel totus, vel magna pars eius fuerit in valle Iosaphat. Hoc supposito, vnum est certum, scilicet Christum cum omnibus discipulis ingressum esse prædium illud, quia hoc clare significat Matthæus, cap. 26. dicens; Similiter omnes discipuli dixerunt. Tunc venit Iesus cum illis (vtique omnibus) in villam quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis eius, Sedere hic donec, &c. quæ verba referuntur ad octo discipulos, nam statim additur, Et assumpto Petro, &c. Iussit ergo illos sedere intra villam Gethsemani: quod rectè considerauit beatus Ignatius post cenam, dicens; Et octorem manere iussit Gethsemani. Est autem verisimile iussisse illos manere statim in principio prædij, & ideo in alio loco quem tractamus, dixit, reliquisse illos in valle Iosaphat, quia vt notauimus, prædium illud attingebat, vel magna ex parte erat in valle Iosaphat. Imò refert Burchardus i. p. descrip. Terræ sanctæ, cap. 7. §. 46. locum illum Gethsemani esse in latere montis Oliueti ad hærentem cuiusdam rupi concauæ de monte pendenti, sub qua discipuli sederunt, cum dixit Dominus; Sedate hic donec vadam illuc, & orem. Quod si ita est, rectè colligitur reliquisse discipulos satis in principio Gethsemani. Tandem fit etiam verisimile octo discipulos non fuisse ingressos partem illam prædij Gethsemani, quæ in propria, & rigorosa significatione hortus dici potest. Neque hoc repugnat Ioanni, quia à parte totum nominando, quod etiam in vulgari modo loquendi satis viciturum est, nomine horti totum prædium Gethsemani significauit, vt etiam Toletus supra intellexit; nihil n. aliud quam quod alij Evangelistæ referre voluit. Quod si fortasse quis contendat, vel ibi non fuisse partem prædij, quæ magis propriè dici possit hortus, quam reliquæ, vel si erat, in illam fuisse ingressos omnes discipulos, quamvis neutrum satis probari possit, verba Ignatii non repugnant, sed ab ea disputatione abstinent. Nam priora generalia sunt, scilicet octo discipulos in valle mansisse, id est, in principio illius horti, vt loquitur Aranda supra cap. 25. vel ad radicem eius, vt ait Burchardus: & in hoc tantum sensu distinguit appellationem huius loci ab illa parte horti magis interiori, & quæ fortasse iam erat in monte Oliueti, vt Lucas significat, in qua permanserunt alij tres discipuli. Ad hunc modum poterit lector faciliè expedire (ne prolixiores simus, & ad explicanda Evangelia diuertamur) si quid occurrerit in eodem libro in omnibus punctis, seu meditationibus vitæ Christi D. quæ ex Evangelistis desumptæ sunt, si quid enim illis interdum additur, solum est per modum brevis expositionis, cuius vel auctoritatem, vel probabilem rationem inuenire semper facile vnicuique erit.

Nonum dubium.

Nonò inter præludia, seu dispositiones, ad rectam electionem faciendam ponuntur tres gradus humilitatis. Primus dicitur necessarius ad salutem, nam consistit in subiectione hominis ad diuinam & humanam legem. Secundus dicitur esse perfectior, nam duo includit, scilicet voluntatem nunquam admittendi venialem culpam, & in differentiâ affectus ad omnia

XXII.

*De illius
dispositione
humilitatis
ad salutem
necessaria.*

omnia temporalia commoda, vel incommoda; ita ut aequè sit animus propensus ad illa, vel carentiam illorum, ubi æqualis Dei gloria, & occasio propriæ salutis intercesserit. Tertius dicitur esse absolutissimus, nam in eo eligit homo paupertatem, & omnem mundi contemptum plusquàm honores, vel diuitias, etiam cum æquali Dei obsequio, vel gloria, vel spirituali fructu propter maiorem Christi imitationem.

XXIII. In qua doctrina tria desiderari, vel quæri possunt. Primum, cur hi dicantur gradus humilitatis: nam videtur potius esse gradus omnium virtutum, quippe seruare præcepta, & vitare peccata, ad omnes pertinet, & si ad aliquam specialem, potius ad charitatem, vel penitentiam, quàm ad humilitatem. Illa etiam vniuersalis moderatio affectus circa omnia temporalia bona officium est virtutum omnium. Secundum cur gradus humilitatis tres tantum esse dicantur, cum D. Benedictus in sua Regula, c. 7. duodecim gradus humilitatis posuerit, quos D. Thomas interpretatur, & defendit 2. 2. qu. 161. art. 6. Diuus autem Gregorius 23. Moralium, cap. 4. alijs 7. quatuor ponit gradus superbix, quibus respondere debent quatuor gradus humilitatis, quos attigit Augustinus in lib. de Spiritu, & littera, cap. 13. in fine. Et illam partitionem defendit idem D. Thomas q. 162. art. 4. Bernardus autem in proprio tractatu de duodecim gradibus humilitatis, partitionem S. Benedicti amplectens totidem gradus superbix enumerat, ut notauit D. Thomas, dict. art. 4. ad 4. At verò Anselmus lib. de similitudinibus, cap. 10. & sequentibus, septem gradus humilitatis enumerat. Cur ergo ab Ignatio tres gradus tantum numerentur? Tertiò difficile videtur quod ad perfectam humilitatem spectat, cum æquali Dei gloria, & spirituali profectu, eligere paupertatem præ diuitiis, contemptum præ gloria, &c. nulla enim ratio virtutis, vel honestatis in huiusmodi electione apparet. Nam illa, quæ alioqui sunt naturæ incommoda, non sunt per se eligibilia, secundum rectam rationem, sed solù propter spiritualia commoda, vel quodlibet Dei obsequium: sed hic finis cessat in eo casu quia supponitur æquale obsequium Dei, & spirituale commodum sine his malis naturæ contrariis: cur ergo ad perfectionem spectat, tunc illa eligere? Nec satisfaciunt quod ibi insinuat de imitatione, vel similitudine Christi: nam imitatio hæc non est ponenda in his rebus, quasi materialiter sumptis, sed formaliter, id est, quatenus ad Dei gloriam conferunt: non legimus autem Christum æquali Dei gloria, paupertatem præ diuitiis elegisse, sed propter maiorem Dei gloriam, paupertatem elegit, & mortem. Ergo ad eius imitationem solum debemus nos similem affectum exercere, non verò ad hæc aficere, absque vlla vtilitate ad gloriam, vel obsequium Dei. Imò videtur clara repugnantia quòd sit maior perfectio hoc eligere præ illo, & tamen quòd in illo non sit maior gloria Dei, nam quidquid perfectius est in ratione virtutis, eo ipso ad maiorem Dei gloriam pertinet.

XXIV. Ad primum respondetur, iuxta doctrinam D. Thomæ dict. quæst. 161. art. 1. ad 5. Humilitas secundum quod est specialis virtus, præcipue respicit subiectionem hominis ad Deum, propter quem etiam alius humilior, se subicit. Vnde in hoc videtur humilitas habere quandam similitudinem cum obedientia, vel cum penitentia, seu iustitia ad Deum: tamen formaliter ab eis differt, quia propriè ac per se non inclinat ad alterum, sed moderatur affectum propriæ excellentiæ, & ita continet hominem sub Deo: & sub quocunque participante excellentiam Dei, & hac ratione dicitur subicere hominem Deo: & quia hæc subiectio maximè à nobis exercetur per obseruationem mandatorum, ideo per hanc humilitas declaratur. Et ita etiam S. Benedictus præcipuos gradus humilitatis ponit in perfecta abrenuntiatione propriæ

voluntatis, & obseruatione præceptorum regulæ, ac totius obedientiæ, ut patet ex quatuor ultimis gradibus, quos D. Thomas refert, qui in ipsa regula sunt quatuor primi. Tamen in primo, qui est duodecimus apud D. Thomam, attingit substantiam humilitatis, quæ consistit in abiectione sui in conspectu excellentiæ diuinæ: eius autem perfectio in effectibus obedientiæ primariò manifestatur. Hac ergo ratione per obedientiam mandatorum, & voluntatem cauendi in omnibus offensionem Dei, & intendendi potius gloriam eius, perfectionem, & gradus humilitatis declarauit B. Ignatius.

Vnde facile respondetur ad secundam interrogationem, gradus enim virtutis variis modis considerari possunt, & iuxta varias considerationes per diuersa & plura, vel pauciora membra diuidi. Hæc autem trimembris diuisio graduum virtutis, valde frequens est apud morales Philosophos, & Theologos: nam Philosophi distinxerunt virtutes morales prout sunt in homine, in politicas, purgatorias, & purgati animi, ut videre licet apud D. Thomam 1. 2. quæst. 61. art. 5. ubi rectè Caietanus aduertit illis verbis tres status eiusdem virtutis significari. Nam politice dicuntur quatenus hominem rectè moraliter componunt: purgatorie quatenus incipiunt hominem magis abstrahere à rebus humanis, & corporeis, eumque subleuare incipiunt ad imitandam diuinam, & spiritualem perfectionem: purgati autem animi dicuntur, quando iam attigerunt perfectissimum gradum, cum desipientia omnium rerum quæ animum perturbare possunt. Similis est alia partitio, qua virtutis gradus distingui solent in statum continentie virtutis simpliciter, & virtutis heroicæ. Item perfectionem charitatis distinguunt in incipientem, proficientem, & perfectam. Denique Glossa Ordinaria Matth. 3. circa illa verba Christi, *Sic decet nos implere omnem iustitiam*, tres gradus humilitatis distinguit, scilicet, subdi maioris, æqualis, & minoris, quos vocat sufficientiæ, abundantie, & perfectæ iustitiæ. Ita ergo potuit rectè B. Ignatius distinguere tres gradus humilitatis, ex tribus modis contemnendi seipsum, & suam voluntatem, ac temporalia commoda, scilicet vel quantum necesse est ad seruanda rigorosa præcepta, vel quantum sufficit ad vitandas etiam veniales culpas, & querendam maiorem Dei gloriam, vel quantum confert ad maiorem Christi imitationem. In quo etiam aduerto S. Benedictum in distinguendis gradibus humilitatis, non tantum posuisse quæ pertinent ad interiorem affectum, sed etiam, quæ ex parte intellectus, conferunt ad illam perfectionem consequendam, & quæ in exterioribus actibus, ad eam conferuandam, vel ostendendam, obseruare oportet. Et ad eundem ferè modum procedit Anselmus, ut D. Thomas superius explicat: quod illis Patribus fuit opportunum: quia instruebant hominem in omnibus, quæ ad humilitatem conferbant. At verò B. Ignatius solum distinxit gradus humilitatis, quoad interiorem affectum, prout variis modis potest esse magis, vel minus perfectus: quia solum eam distinctionem præmittebat ad electionem status faciendam, quæ maximè pendet ex affectu magis, vel minus subiecto Deo, & abstractione à temporalibus rebus. Diuisio autem Gregorij quoad gradus superbix nihil obstat, quia illi omnes opponuntur humilitati, in quocunque gradu existenti: quia eidem virtuti multa vitia opponi possunt.

Ad tertiam interrogationem respondetur primo, illud genus humilitatis esse valde conforme modo loquendi, & exemplis Sanctorum, nam conformitatem ad Christum putant esse sufficientem rationem amandi omnem abiectionem, & humilitatis modum, iuxta illud Petri, *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut se-*

XXV.

Ad 1. quæst. *Ad 1. quæst. in ed. d. 13.*

XXVI.

Ad 3. quæst. *ibidem.*

quam in vestigia eius. 1. canonica, cap. 2. & cap. 3. Melius est benefacientes pati, quam male facientes, quia Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Fateor tamen ab hoc mortuo nunquam esse separabilem maiorem Dei gloriam, & maiorem fructum gratiae, ac perfectionis spiritualis, ceteris paribus. Vnde idem Petrus cap. 4. subdit, Communicantes Christi passionibus gaudere, ut & in revelatione gloriae eius gaudeatis exultantes; nunquam ergo hic fructus separatur ab illa communicatione, si cetera sint paria. Et ratio est clara, quia in eo motivo includitur maior amor, & maior reverentia ad Christum Dominum. Et praeterea in eligenda maiori temporalium rerum abiectione (etiam si in alijs sit aequalitas) in hoc semper est excessus quod illa via est securior, & aptior ad magis merendum, vel saltem magis satisfaciendum coram Deo, vel pro nobis, vel pro proximis. In quo etiam consideratur quaedam maior similitudo Christi: nihilominus tamen verum est quod Philosophus 2. phys. c. 2. & 13. metaph. c. 3. dicit. Abstrahendum non est mendacium, & ideo ad purificandum affectum, illumque magis abstrahendum ab affectu temporali, recte proponitur ille perfectus gradus humilitatis, quo homo humiliora, & abiectiora magis appetit, etiam si praescindatur omnis alia utilitas, praeter conformitatem ad Christum in profunda humilitate.

Decimum dubium.

XXVII.

Decimo explicandus est similis locus, qui habetur in meditatione quartae diei secundae hebdomadae, puncto 3. ubi proprio ac singulari modo distinguuntur tres perfectionis gradus, videlicet, paupertas, abiectio sui, & humilitas, quae ex diametro, ut ibi dicitur, divitiis honori, & superbiae opponuntur; à quo omnes virtutes statim introducuntur. Videri enim potest novus hic modus explicandi gradus perfectionis, & radices oppositorum vitiorum. Nam, si per gradus perfectionis intelligantur diversus status virtutum, ut in praecedenti puncto dicebamus, non recte illo modo explicatur: nam ad virtutem, seu perfectionem in quocunque statu existentem requiritur humilitas in proportionali gradu, seu statu, & ita illi tres gradus non sunt separabiles in statu perfectionis. Si autem illae tantum numerantur ut conditiones, vel dispositiones ad perfectionem, insufficientes enumerantur: nam omittitur castitas, & propriae voluntatis abrenunciatio, quae maxime necessaria est. Et similiter in contrariis radicibus vitiorum omittitur concupiscentia carnis, quae ponitur à Ioanne 1. canonica, cap. 2. qui non distinguit inter honorem & superbiam, sed utrumque concludit sub superbia vitae: nam concupiscentia oculorum, pro divitiis posita est.

XXVIII.

Respondetur, considerandam esse occasionem, & rationem eorum, quae dicuntur, ut verus sensus intelligatur, ibi enim incipiebat tractare B. Ignatius de medijs, quibus homo paulatim disponi debet ad spirituale affectum in se formandum, & ad electionem faciendam illius status, in quo melius & saluti suae consulat, & Deo famuletur: progressum ergo, & perfectionem huius dispositionis per illos tres gradus explicat. Recte enim existimat (quod Christus D. saepe docuit) initium sumendum esse à rebus externis, quae per pauperatatem dimittuntur, atque adeo à moderatione affectus circa temporalia bona. His autem bonis proximus est honor: & ideo secundo loco ponit moderationem affectus circa honorem, quem vocat contemptum, scilicet rationi consentaneum, qui vitiosus est innominata, ut dicit D. Thomas 2. 2. qu. 129. art. 2. Quia verò non satis est circa exteriora bona moderari affectum, nisi circa

propriam excellentiam moderatus sit; nam appetitus excellentiae secum asserit appetitum honoris, & divitiarum, & maxime perturbat animum ad electionem faciendam: ideo ponit in tertio, & perfectiori loco humilitatem.

Est autem ulterius considerandum, aliud esse agere de perfectione, aliud de statu perfectionis: ibi ergo non agitur de statu perfectionis, sed absolute de perfectione: quia electio status, non limitatur ad statum perfectionis, quavis ad perfectionem in quocunque statu ordinandam ordinetur. Ob hanc ergo causam non fuerunt ibi numerandae castitas, vel obedientia: nam quatenus sunt necessariae ad salutem, supponuntur ad perfectionem, sed potius sunt terminus electionis. Atque idem est de perfecta paupertate, quantum ad effectum, ut ipsemet B. Ignatius iudicavit: & ideo in primo gradu praecipue posuit spirituale affectum paupertatis, qui ad omnem bonam electionem in primis necessarius est. Vnde etiam constat, cur illa tria potissimum numeraverit, divitiis, honorem, & superbiam, seu propriam excellentiam: quia maxime perturbare possunt rectam electionem. Omisit autem concupiscentiam carnis, quia illi proposito non inferuebat, propter rationem dictam: nam quidquid in eo genere vitiosum est, non cadit sub electione, sed per se notum est, debere moderari ante omnem electionem de maiori perfectione: quidquid autem amplius est, non disponit ad electionem, sed de illo est electio.

Undecimum dubium.

Vndecimo occurrent in huius libri sectione nonnulli termini, quos calumniari possent qui vel inter Theologicos non essent eruditi, aut spiritualium rerum inexpertii, vel in eis non satis instructi. Saepe enim metio in hoc opere sic diuinarum illustrationum, & illuminationum: & quoniam olim quidam haeretici Illuminati appellati sunt, formidare quis posset, ne aliquis error in huiusmodi verbis involuatur. Non enim defuerunt qui hoc obicerent. Item saepe dicitur, hominem in oratione sentire varios spiritus, agitari varijs spiritibus consolationis, aut desolationis, & ad eos discernendos varias regulas assignantur, in quibus significatur, posse interdum eundem discerni, an auctor interni motus sit Deus, aut bonus, vel malus spiritus: quod videtur periculosum expositum, & in rigore falsum, quia sine revelatione non potest haberi haec certitudo. Vnde etiam aliquando significatur, posse hominem interdum certo in se experiri benedictum diuinum docente id aliquo consolationum, desolationum, vel inversorum spirituum praesentio experimento, ut dicitur in quadam secunda notatione circa tempus ad electionem aptum. Sic etiam in 4. regula ad victum temperandum dicitur, perfectam abstinenciam esse dispositionem, ut homo interdum sentiat quosdam cogitatus interne radios, & consolatorios motus ibi calidius immitti.

Veruntamen haec, & similia, quae in hoc opere passim occurrunt, & egregie sunt in scholastica doctrina fundata, & ad Theologiam mysticam sapienter applicata. Nam in primis certum est dari in anima nostra internos quosdam motus, tam intellectus, quam voluntatis, ex speciali Dei motione gratiae praeventis, ut ex materia de gratia constat prologom. 3. de gratia cap. 6. à num. 9. & latius lib. 3. & hic vocatur à sanctis Patribus illuminationes, illustrationes, inspirationes, & motiones diuinae, ut constat ex Concilio Tridentino tota sess. 6. & ex antiquioribus Conciliis, & modo loquendi Augustini: & fundatus est in modo loquendi Scripturae, ut patet ex toto Psalmo 118. & ad Rom. 8. Quis spiritus Dei agitur, is sunt

hi sunt filij Dei, & similibus. Deinde certum est, huiusmodi internas inspirationes, vel illuminationes, interdum fieri immediate ab ipso Deo, qui est principalis auctor omnis gratiae, & aliquam specialem vocationem seu motionem habet sibi soli reservatam, ut attigimus disput. 27. de Incarnatione, sect. 2. §. sed occurrunt. interdum verò, & saepe sunt per bonos Angelos custodes, nam hoc est præcipuum munus eorum, ut lib. 6. de Angelis cap. 16. latè ostendimus. Unde è contrario etiam est certum, daemones conari ad imitandum, quantum possunt, hanc internam motionem, convertendo illam in malum, excecando intellectum, seu prava obiecta, quantum possunt, illuminando, & mediantibus illis ad pravius motus, appetitum, & voluntatem excitando, interdum aperte, interdum sub specie boni: quia Angelus factus interdum se transfiguravit in Angelum lucis, ut Paulus dixit 2. ad Corinth. 12. Denique, optima, & certa doctrina est, inter alias hanc esse differentiam inter Deum, & quemcumque spiritum creatum: quod Angelus solum potest excitare voluntatem, medio intellectu & appetitu sensitivo, & utrumque horum mediis phantasmatis, seu obiectis sensibilibus, & imaginariis: Deus autem immediate potest movere ipsum intellectum, & voluntatem iuxta illarum facultatum capacitatem, ipse enim solus habet infinitam efficaciam, & solus etiam est auctor harum potentiarum, quæ sicut ab ipso solo immediate pendunt in esse, ita etiam ipso solo immediate possunt moveri, & excitari. Neque Angeli possunt in rebus quidquam efficere immediate, nisi motu localem, ut lib. 4. de Angelis dictum est: immediata autem motio intellectus, & voluntatis, non fit per localem motum. Et ideo dicit interdum D. Thomas (& ita etiam loquuntur Patres) solum Deum posse influere interius rationali menti, 3. p. q. 8. art. 8. ad 1. item solum Deum posse illabi animæ, 3. p. quæst. 64. art. 1.

XXXII. Ex his colligitur necessarium esse homini posse discernere inter hos motus internos, à quo principio sunt: ideo enim dicebat Ioannes 1. canonica, c. 4. Probare spiritus, an ex Deo sint, quoniam nisi exquiliè ac diligenter hæc discretio fiat, magnum periculum est errandi: quia (ut ex Paulo dicebamus) transfiguratur se Angelus latens in Angelum lucis. Et ideo inter gratias gratis datas, numeratur discretio spirituum 1. ad Corinth. 12. Quamvis autem hoc donum, interdum deur ab Spiritu sancto, extraordinario, & peculiari modo supernaturali: nihilominus necessarium est, ut sit aliquis modus ordinarius in Ecclesia, quo per principia supernaturalia adhibito rationis discursu, & experientiae, & prudentiae iudicio, discerni possint interiores motiones, seu spiritus. Sicut licet detur specialis gratia sanitarum, linguarum, interpretationis sermonum, &c. non expectantur semper in Ecclesia huiusmodi singulares gratiae ad illos effectus, quatenus ordinariè in Ecclesia necessarii sunt, & per doctrinam, scientiam, vel artem humano modo comparatam cum diuino auxilio fieri possunt.

XXXIII. Vltèrius his omnibus addendum est, quod licet impulsus diuinæ gratiæ per illuminationes, & inspirationes secundum totam latitudinem, seu collectionem suam, non expectent hominis dispositionem, quia ipse Deus est, qui in nobis incipit: nihilominus postquam Deus per suam gratiam præuenit hominem, & cœpit in illo operari vel fidem, vel charitatem, vel quancumque aliam bonam voluntatem, aut perfectionis affectum, potest homo, & debet (si velit proficere spiritualiter) se disponere, & præparare ad maiorem Dei illustrationem, ac motionem obtinendam: quia supposita priori gratiæ præueniente, potest homo illi cooperando mereri aliam, vel maiorem gratiam præuenientem, vel o-

rando, illam impetrare: & ideo Ecclesia saepe orat Deum, ut sua gratia nos præueniat; & ex doctrina de gratia id certissime constat. Inter has autem dispositiones præcipua est vitæ puritas, & munditia à peccato, tam dolendo de præteritis, quam cauendo futura. Deinde augetur hæc dispositio, minuendo affectum temporalium bonorum, & commodorum. Quomodo dixit B. Ignatius in vltimis verbis secundæ hebdomadæ, circa electiones faciendas. Hoc vnusquisque persuasum habeat, tantum se in studiis spiritualibus promoturum esse, quantum ab amore sui ipsius, & commodi propriæ affectione se abstraxerit. Tandem optima dispositio ad huiusmodi effectus diuinæ gratiæ in oratione præterim mentali, quasi perficitur, non solum quia efficacissimum medium ad obtinendum à Deo huiusmodi motiones, est oratio, & petitio, sed quia cum oratione mentali eleuetur anima ad Deum, & ad considerationem rerum æternarum, est magis separata à rebus temporalibus, & ideo magis disposita ut à Deo illuminetur, & moueatur, iuxta illud, *Ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* & illud, *In meditatione mea exarscet ignis.* Accedit etiam quod ipsamet oratio mentalis, quia est actio valde spiritualis, & supernaturalis, multumque eleuata supra sensus & corporalia bona, indiget maxime afflatu Spiritus sancti, qui frequentè inspiratione, & illuminatione sua, hominem in eo exercitio sustineat, & promoueat. Quod licet interdum pro sola sua gratia abundanter faciat, quia prout vult spirat: & diuidit singulis prout vult, tamen ordinariè, & secundum iustam dispositionem suæ prouidentiae præsentior est diligentibus, negligentibus abest, ut dixit Ambros. lib. 9. in Lucam, cap. 20. & egregie tractat Bern. ferm. 56. in Cantica. Et ideo qui in huiusmodi orationis exercitio, quod in se est, cum diuina gratia diligentius præstat, & diuinis vocationibus, quæ in ea dantur, fideliter respondet, magis etiam à Deo illuminatur, & perfectius vocatur.

Ex his ergo satis intelligitur, cur necessarium fuerit B. Ignatio in hoc opere frequenter loqui de internis illuminationibus, motionibus, seu inspirationibus, quia in hoc opere agebat de instruendis hominibus in exercitio spiritualis vitæ, & mentalis orationis, ac considerationis, in qua maxime exercentur, seu recipiuntur huiusmodi impulsus: neque in illis terminis aliquid est inuidiæ, cum & vix possint illi motus aliis nominib. magis propriis significari, & ex vñ Conciliorum, & Patrum, sumpta sint. Quod si aliqui hæretici illis interdum abusi sunt, nihil hoc veritati nocet, nec catholicum scriptorem impedit, dummodo veritatem satis ab errore discernat. Quod in eodem opere à B. Ignatio diligenter præstitum est in regulis, quas tradidit ad discernendos spiritus, tam pro incipientibus, quam pro proficientibus, vel perfectis.

In quibus illud etiam aduertendum est, tria capita in eis insinuari ad dignoscendos hos motus. V. Trium apertè discernendi interius motus, ex parte materialis. Nam est ex parte obiecti, seu materiæ, circa quam versantur: nam, si sit peccatum aliquod, manifestum est, impulsus esse à demone, & non à bono spiritu: si autem materia honesta sit non statim collat motionem esse à bono spiritu; & ideo euidentius constare potest, impulsus esse à malo spiritu, quam à bono: & hoc significauit Ignatius in quarta regula supra citata. Ratio autem est, quia malum non potest bene fieri: bonus autem spiritus non potest esse auctor mali: bonum autem potest male fieri, & ideo bonum aliquando suggeri à demone quantum non bene.

Et ideo necessarium est secundum caput, quod XXXVI. est consideratio finis, ad quem tendit impulsus seu motio interior: nam, si ille finis malus est, euidentius argumentum est, motionem esse à malo spiritu. Si autem finis sit honestus, magnū indicium est boni spiritus.

XXXIV. Satisfit iam adductis numer. 30.

XXXV. Trium apertè discernendi interius motus, ex parte materialis.

XXXVI. Satisfit iam adductis numer. 30.

spiritus mouentis, non tamen est sufficiens, tñ quia ut actio sit bona, non satis est finis bonus, nisi etiam materia, seu obiectum, aut medium ut propositum cum talibus circumstantiis nec per se malum, nec prohibitum sit: tum etiam, quia sub illa specie boni, potest non intendi bonitas, sed impediri potius maior bonitas, seu perfectio. Ad hoc item caput reducuntur effectus talis cogitationis vel motionis: nam finis, qui est primus in intentione, est effectus motionum, quæ ad illum ordinantur: & quauis interdum talis effectus ab ipso homine nō intendatur, quia vel non præcognoscuntur, vel non queruntur, saltem pro tali tempore: nihilominus à bono, vel malo spiritu interius præmouente, sine dubio intenduntur, vel saltem præuidentur, ac præmittuntur: & ideo ex illis tanquam ex fructibus cognosci potest qualis sit qui moueat.

XXXVII.

3. ex parte
medii sensi-
bilis inter-
norum mo-
tionum.

Tertium caput est modus motionis, nam quod ad præsens attinet, potest esse duplex, scilicet sensibilis, siue mediis sensibus externis, siue per internam motionem phantasmatis, vel omnino internus, & spiritalis. Prior facile cognosci potest, de quo consulendus Athanasius in vita S. Antonij, circa medium, apud Sur. 17. Ianu. tamen ex illo præcisè non potest discerni, an sit à bono, vel malo spiritu. Quauis autem hoc verum sit de iudicio certo, & infallibili, tamen ex alio mouendi modo, supponit optimam coniecturam B. Ignatius in posterioribus regulis de hac re, reg. 7. nam interdum hæc interior motio fit placide ac suauiter, & cum magna animi tranquillitate, interdum verò duriter, & quasi violenter, & cum aliqua perturbatione animi. Tunc ergo ait considerandum esse conditionem personæ, quæ mouetur: nam si aliqui curam habeat procedendi in virtute, & in obsequio diuino, & suauiter mouetur, signum est à bono spiritu moueri, si autem asperè, à malo. E contrariò verò si persona est in peccatis, vel negligens in diuino obsequio, à bono spiritu asperè, à malo blandè, & suauiter mouetur: nam uterque spiritus intendit vel mutare animam à dispositione sibi contraria, vel promouere in sibi conformi: mutatio autem illa ordinariè requirit commotionem, & asperitatem: continuatio autem, vel promotio in vita simili, suauis fit. Item, quia dum homo resistit bono spiritui, respectu illius, indiget reprehensione, & aspera motione; tamen si ei obediatur, meretur consolationem, & suauem promotionem: & de contrariò demon in eum, qui crescit in bono, tanquam in hostem insurgit, & in contrarium duriter impellit: in eo verò, qui negligens est, quiescit, & suauiter illum mouet, ut in eo statu permaneat: quæ est optima coniectura, licet non infallibilis. In qua etiam est aduertendum, quod licet ex ea, vel ex aliis cõstet motionem esse à bono spiritu, attamen non potest ab homine cognosci, an sit immediatè à Deo, an mediante Angelo: quia cum spiritus creatus possit hoc modo hominem mouere, nihil in eo relinquitur (quod homini saltem notū sit) ita proprium Deo, ut ex illo discernere possit homo, an Deus ipse immediatè moueat. Veruntamen si aliunde constet motionem esse à bono spiritu, ad morales actiones parum refert quod motio sit immediatè à Deo, vel mediante Angelo custode, quia hic semper operatur ut minister Dei, & iuxta illius voluntatem.

XXXVIII.

Aus etiam
ex parte mo-
di medijs
sensibilis.

At verò è conuerso contingit in posteriori modo, nam si ille semel cognoscatur, ex illo optimè intelligitur, Deum esse qui mouet: nam, ut prænotauimus, talis motio immediatè in superiorem partem animæ, diuinæ virtutis est propria: igitur ex illa tanquam ex proprio effectu cognoscitur motor diuinus. Dices, illuminatio Angelorum inter se est mere spiritalis, & nihilominus non fit à Deo immediatè, sed medijs superioribus descendit ad in-

feriores. Respondetur, modum illius illuminationis incognitum nobis esse, & ideo non posse ab illi sumi argumentum, fortasse enim non est per efficientiam vnius Angeli in alium: hi autem effectus, de quibus agimus, non sunt sine efficientia circa ipsum hominem: vel certe, si aliqua efficientia in illa illuminatione interuenit, ad summum est aliquis speciei intelligibilis, omnino abstractæ & independentis ab obiectis sensibilibus: quæ species non potest fieri in anima cõiuncta corpori naturali virtute: & ideo si aliqua illuminatio, vel motio in hac vita immediatè fit in intellectu, vel voluntate hominis, sine dubio est immediatè ab ipso Deo, præfertim, quia non sinit in ipsis speciebus, sed immediatè versatur circa actus secundos intelligendi, iudicando, vel saltem apprehendendo: & voluntatis amando, timendo, &c. saltem per actus simplices, seu imperfectos.

Difficultas autem circa hunc modum est, in cognoscendo quando hæc motio tam intima, tamque intellectus, & spiritalis sit. E ideo ad hoc dignoscendum octauam regulam posuit B. Ignatius his verbis, *Solus Dei est consolari animam, nulla præcedente consolationis causa, cum sit hoc proprium creatoris suam ingredi creaturam, & illam in amorem sui totam conuertere, trahere, & mutare: causam vero præcedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectu, neque voluntati nostræ quidquam obiectum est, quod huiusmodi consolationem causare possit.* Quorum verborum intelligentiam facilem esse non existimo. Nam, ut paulo superius in quadam 3. regula dicitur, consolatio spiritalis est, quando anima Dei amore exardescit, quando interna lætitia perfunditur, quæ animam ad studium salutis, vel ad quietem, & pacem cum Deo habendam, faciliorem reddit. Hæc autem, vel similis consolatio non potest fieri in nobis sine causa, saltem intellectu apprehensa, quia non potest moueri affectus, nisi medio intellectu: quomodo ergo intelligi potest tunc nullam præcedere causam, quando nec sensibus, nec intellectu, nec voluntati quidquam obiectum est, &c. si enim nihil obiectum est, quid amabit, aut de quo lætabimur? quomodo ergo poterit consolari? Et augetur difficultas, quia in hac vita non potest esse talis consolatio, adeo intellectualis, quin aliquo modo participetur à sensibus, quia cognitio in hac vita non est sine phantasmate, & consolatio (ut dixi) non est sine cognitione: tum etiam, quia appetitus spiritalis, & sensitiuus, ita sunt in homine connexi, ut superior moueri non possit, quin aliquo modo secum ferat inferiorem, iuxta illud, *Cor meum & caro mea exultauerunt in Domino.*

Hic discursus ostendit, difficile esse hanc motionem percipere, non est tamen dubium quin possibilis sit, & quod aliquando detur, quauis fortasse rarè, & non nisi viris valde perfectis, & specialiter à Deo dilectis. Et quando talis motio reuera datur ab Spiritu sancto, ipsa se aliquo modo prodit, & ostendit suam originem esse à Deo. Hoc autem non est, quia vel moueatur anima per affectum sine aliquo obiecto cognito, nec quia intellectus humanus operetur sine cooperatione phantasiæ: primum enim fortasse omnino repugnat: secundum autem licet possit à Deo fieri, & interdum factum sit, tamen est valde extraordinarium, & miraculosum, de quo in genere eleuationis nunc non agimus. Indicium ergo huius motionis est, ex parte quidem intellectus, prout quia in eo fit aliqua apprehensio, vel cognitio, quæ reuera prout hic, & nunc in tali homine fit, non potest per imaginationem excitari, vel est de obiecto nobiliori, quam in sensum vnquam aliquando ceciderit, vel quia sit tam subitò, vel cum tanta intelligentia veritatis, ut ex vi phantasmatis comparari non poterit: ut v.g. si Gentili, qui nunquam de Creatore cogit.

cogitavit, subito, & sine discursu sese offerat, verū, & credendum, esse aliquem supremum auctorem, & sentiat hanc cogitationem esse ita infixam menti, ut non possit illam removere, & cum illi statim sese offerat multa, quæ veritatem illam credibilem faciant, quæ nunquam antea homo cogitavit, nec per se erat sufficiens ad inveniendam illam: tunc signum ferè evidens est, Deum esse, qui in intellectu immediatè operatur. Simile cum proportionem est de fidei simplici, cui subito offertur cognitio de Deo trino, & vno, vel de alio mysterio fidei cū tali modo, & tam distincta representatione veritatis, ut planè superet capacitatem, vel discursum eius. Hoc etiam maximè contingere potest in iudiciis practicis de diligendo Deo, aut poenitentia agenda, perfectione sectanda, aut similibus; nam aliquando tam subito, & tam vehementer proponuntur menti, ut ferè aperit constet non habere originem ab obiectis sensibilibus, & phantasmatis, sed potius si aliqua phantasia apprehensio tunc comitatur, à mentis cogitatione excitata esse. Ex parte autem affectus iudicium potissimum sumendum est ex modo, quia nimirum licet operetur circa obiectum cognitum, tamen vehementius mouetur, quàm obiectum ipsum per se posset, aut soleat mouere. Ut, v.g. si obiectum ut prosequendum proponatur, voluntas sentiat impetu, ac veluti necessitate quadam ad illud affici, saltem per simplicem affectum, vel maiori voluptate, & suavitatē de illo cogitare, & ad illud inclinari, quàm sedare, vel quàm possit sua industria quærere, vel comparare. Si autem obiectum proponatur ut fugiendum, vehementius terreat: & sic de aliis affectibus: quādo enim hi affectus immediatè versantur circa superiora, & spiritualia bona, & per se honesta, & prædicto modo sunt, signum est, ab ipso Spiritu sancto mouete voluntatem immediatè fieri: quia nulla creatura habet tantam efficacitatem in humanam voluntatem. Et hæc omnia significauit P. Ignatius in illis vltimis verbis, quibus explicat nullam causam præcedere, quādo nihil obiectum est, quod huiusmodi cōsolationem causare ex se possit.

XXXXI. Vnde tandem concluditur, quo sensu dictum sit agitari hominem in oratione, vel etiam extra illam variis spiritibus cōsolationis, aut desolationis. Spiritus enim vocari possunt, vel spirituales motiones, quæ in anima hominis sūt, vel spirituales substantiæ, à quibus illæ motiones sunt, utroque enim modo sumi potest apud Paulum 1. ad Corinth. 4. & apud Ioannem 1. Canon. cap. 4. Ex quibus locis etiam constat meritò tradi nobis rationem aliquam, & viam discernendi hos spiritus: nam licet euidenter, aut cum certitudine fidei diiudicari non possint sine Dei reuelatione: nihilominus valde probabili coniectura, & interdum moraliter certa, potest de illis iudicium ferri, ut lib. 9. de Gratia à cap. 9. differimus: & ad illud maximè deferuire possunt regulæ fundatæ in veris principiis Theologiæ, & in magna experientia: huiusmodi autem sunt illæ, quæ traduntur ab Ignatio, nam si quis eas rectè cōsideret, inueniret omnes reuocari ad illa tria capita, quæ à num. 35. proposuimus. Quod autem sit necessarium spirituales viros esse in hac arte instructos, per se notum est, quia nec temere est credendum cuiusque spiritui, iuxta præceptum Ioannis loco citato. Nolite omni spiritui credere: neque etiam nimium timendum est, ita ut diuinæ etiam motiones, vel contemnantur, vel reprobenentur, cōtra præceptum Pauli, Spiritum nolite extinguere: prophetias nolite spernere: omnia probate, quod bonum est tenete. Quauis autem generales regulæ, & indicia designentur, non tamē omnibus concessum est eis uti, aut per illas iudicare: sed requirit aut speciale Dei donum, aut sapientem, & in rebus spiritualibus valde exercitatum vi-

rū, ut rectè dixit Gerson tractat. de probatione spirituum, Alphab. 17. lit. R. Qui etiam videri potest in tractatu, de Distinctione verarum visionum à falsis, Alphab. 17. in fine, ubi quinq; signa adducit, quæ in his quæ diximus, & in documentis B. Ignatii continentur. Rectè etiam de hac materia loquitur in Centilogio de impulsibus, decade 3. & sequentibus Alphab. 63. lit. I. & in tom. 4. habet tractatum de signis bonis, & malis, Alphab. 17. lit. B. quod huic etiam proposito deferuire potest. Optime etiam Bonauent de processu relig. c. 18.

Duodecimum dubium.

Duodecimò occurrere potest in hoc opere difficultas, quia interdum videtur nimium tribuere viribus rationis naturalis, & liberi arbitrii, interdum verò nimium motioni gratiæ. Primum intelligi potest ex quadam meditatione de tribus hominum classibus, ubi in 3. dicitur, quosdam esse paratos ad id quod intellexerint maius esse obsequium Dei, vel ex diuino instinctu, vel ex rationis dictamine, in regula 7. ad discernendos animæ motus, dicitur cogitandum esse nos interim à Domino nobis ipsis probationis causa relinqui, ut per naturales quoque vires insultibus inimici nostri obliuiscamur. Et tractandū de tempore electionis dicitur, Porro tranquillitas tunc noscitur adesse, quotiescunque anima nullis agitata variis spiritibus, vires naturales suas liberè exercet. Alterum autem membrum sumi potest ex eodem loco, ubi dicitur, aliquando diuina virtus sic impellit voluntatem, ut omnis dubitatio, imò etiam dubitandi facultas animæ sublata sit quominus sequatur impulsione m talem.

Hanc difficultatem propono, nō quia loca citata difficilia sint, sed ut occasionem sumam aduertendi, zelum, quem nunc habet Societas rectè explicandi concordiam gratiæ cum libero arbitrio, & conuenienter loquendi, & accommodatè ad resistendum Luthero alijs huius temporis hæreticis, eundem fuisse in Patre nostro Ignatio, & vel ab illo in Societate manasse, vel eundem spiritum, qui hanc religionē mouet, ad resistendum hæreticis, huius esse doctrinæ auctorem. In primis ergo in quibusdam regulis, quas in fine totius libri S. Ignat. proponit, ut cum Orthodoxa Ecclesia verè sentiamus, generaliter notari potest, omnes ad hoc tendere, ut ab erroribus huius temporis maximè auertant, in omnibus, tam verbis, quàm factis cōtrariam doctrinam profitendo, ut de obedientia Ecclesiæ præstanda, de usu frequēti cōmunionis Eucharistiæ, de sacrificio Missæ, & ceteris ac caeremoniis Ecclesiasticis, ac diuinis officiis, de votis monasticis, ac ecclibatu, de cultu ac veneratione Sanctorum, Reliquiarum, ac Imaginū, de Iubilis, ac peregrinationibus, & operibus, satisfactoriis, & in vniuersum de fide, & operibus, ac timore Dei tam feruili, quàm filiali, & denique de tuendis traditionibus Patrum, & doctrinis sanctorum, ac probatorum Theologorum, & similia, quæ planè ostendunt spiritum spiritui Lutheri directè contrarium, quem sine dubio Deus Ignatio præbuit, tanquam vni ex primariis ducibus, quos aduersus eum excitauit. Tandem verò circa finem illarum regularum in 14. ita de prædestinatione loquitur. Aduertendum est, etiam si plane compertum defuit, utrumque sit, nemini contingere salutem, nisi prædestinato: circumspecte tamen super hoc loquendum esse, ne forte gratiam, aut prædestinationem Dei nimis extendentes liberi arbitrii vires & operum bonorum merita excludere velle videamur: vel e cōuerso, ne plus æquo hysce tribuentes, illis interim derogemus. Et in regul. 17. magis hoc declarans, subdit. Neque predicanda, & inculcanda gratia Dei, vsque adeo insistendum fuerit, ut serpere interdum possit auditoribus letalis error, negata liberi arbitrii nostri facultate. De gratia ergo ipsa diffusi quidem loqui-

XLII.
1. membrum
dubij.

2. instrum.

XLIII.
S. Ignatii, &
Societatis
spiritus cōsolandi gratiam cum natura viribus.

Is spiritus in B. Ignatio fuisse sentitur.

Racientium hæreticorum erroris.

fas est, Deo aspirante, sed quatenus in gloriam eius vberiorum redundat, idque iuxta modum convenientem, nostris praesentibus temporibus tam periculosis, ne & liberi arbitrij usus, & operum bonorum efficacia tollatur. Hoc ergo ipsum, quod faciendum praemonuit S. Ignatius, visu & exercitio in suo opere obleruauit, & hoc insinuare voluit locis in principio citatis, & in alijs, praesertim in posterioribus regulis, de discernendis spiritibus, in 2. egregie explicat efficaciam gratiae, dicens, proprium esse Creatoris suam ingredi creaturam, & illam in amorem sui totam conuertere, trahere, & mutare. Et in 8. recte gratiam Dei excitantem, seu praueientem eiusque efficaciam declarat dicens, immediate diuinitus immitteri, nulla ex parte hominis praecedente causa, & sufficientem esse ad consolandam animam. Aduertit autem ibidem sapienter & subtiliter, hanc gratiam esse, veluti semet quoddam, quod sui reliquias in anima relinquit, per quas potest homo postea aliquid operari, in qua cooperatione miseri potest aliqua alia intentio, vel motio à proprio, vel contrario spiritu proueniens, quam proinde obseruare, ac discernere necessarium est. Rursus in prioribus regulis de eadem discretione spirituum in vndecima egregie docet aestimare diuinam gratiam, ut cum aliquis operationem in se sentit, seipsum deprimat, ac vilefaciat, reputando se cum imbellis, quamque ignauus apparebit dissolutione impugnant, nisi per gratiam, & consolationis diuinae opem cito subleuetur. Et è conuerso etiam docet, non despondere animum, etiam si quis gratiae consolationem, vel abundantiam non sentiat, Quia vnusquisque aestimare debet cum Dei gratia posse se plurimum, & aduersarios suos deuicturum, dum modo in Dei virtute collocet spem suam, & animum suum corroborat. Vbi ostendit necessitatem gratiae respectu omnium, & gratuitam abundantiam respectu aliquorum, & sufficientiam quam omnes sperare debent. Et paulo superius in regula 9. Certi (inquit) simus nostrarum virum non esse, vel acquirere, vel retinere feruorem deuotionis, vehementiam amoris, abundantiam lacrymarum, aut aliam quamcunque internam consolationem, sed omnia haec gratuita esse Dei dona, quae si vendicemus nobis, ut propria, superbia, & vana gloria crimen non sine salutis graui periculo incursumus.

XXXXIV. Cum ergo in 7. regula ex eisdem dicitur, interdum Responsio ad probationis causa nos Deum sine consolatione relinquere, ut per primum min- naturales quoque vires insulubris inimici nostri obstitamus; no dicitur ut gratia excludatur simpliciter, sed solum quoad maiorem quandam abundantiam, & consolationem; nam statim additur, Id quod possumus haud dubie assistente nobis iugiter praesidio diuino, licet tunc nequaquam sentiat, eo quod feruorem pristinum charitatis Dominus subtraxerit, relicta nihilominus gratia, quae ad bene operandum, & ad consequendam salutem satis esse queat. Vnde per naturales vires, tum ibi tum alio loco significari videntur naturales facultates, seu potentiae, non tamen ut operantes per solam naturalem virtutem, sed ut adiutae diuina gratia, & cooperantes illi. Postquam enim Deus sufficienter praueinit voluntatem per suam gratiam, & fidem, interdum relinquit illam, ut bene vratur acceptis donis, vel ut resistat occurrenti tentationi, absque nouo praueiniente auxilio, quamuis non sine adiuvante, & cooperante, ut in praedicto loco satis explicatum est. Alter etiam locus ex meditatione de tribus hominum classibus, facilis est: insinuat enim ibi duplex modus: quo mouetur homo à Spiritu sancto, quos Theologi distinguunt. Vnus est per Spiritus sancti donum, quem optimè vocat Ignatius, ex diuino instinctu, in quo homo magis agitur, quam se agat: alius pertinet ad virtutes, in quo homo operatur per discursum, & dictamen rationis, non quidem sine lumine, & auxilio supernaturali, sed illis adiutus. Sic enim ex principijs fidei, & doctrinis Patrum discurremus,

& dictamus per insulam prudentiam de agenda. Et vterque modus insinuat à S. Ignatio diuinitus media ad bonam electionem, tertium ponitur, obsecrantes Dei clementiam, ut dignetur mentem instruire, & implere voluntatem quocumque, potius mihi tendendam se adhibito nihilo secus pio, fidelique intellectu mei rationis, per quod apprehensa Dei voluntate, ad electionem ferar. Vnde sunt illa verba, pio fidelique rationis, quibus supernaturalis discursus significatur. Et sic rationari, & eligere, est vires seu facultates naturales habere exercere, & voluntatem Dei cognoscere, ex rationis dictamine, nunquam excludendo diuinum lumen & gratiam. Quamuis negandum etiam non est, aliquando naturalis rationis dictamen conferre ad electionem honestam faciendam, non tamen de supernaturalibus bonis, de quibus in illis locis sermo esse videtur, sed de aliquo bono morali, & honesto, ut latè libro primo & secundo de gratia ostensum est.

Tandem, quod in ultimo loco dicitur de diuino impulsu ita efficaci, ut facultatem dubitandi aufert, pertinet credimus ad priorem modum diuinae motionis, per dona Spiritus sancti: nam interdum potest esse tam efficax, ut necessitatem quandam inferat, saltem intellectui ad iudicandum de aliquo agendum per donum consilij, vel per aliquam reuelationem adeò efficacem, ut ex parte intellectus non relinquat facultatem dubitandi. Quamuis autem tunc homo necessarii iudicet, impulsu Dei esse sequendum, nihilominus in voluntate manere potest eligendi libertas: haec enim non aufertur per motiones gratiae (esto posset Deus illam auferre) ne moralis fructus, & meritum actionis impediatur: sicut Christus Dominus necessarii rectè iudicabat de omnibus agentibus, & tamen libere eligebat. Hic autem motionis modus nec necessarius est ad supernaturaliter operandum, nec ordinarius est, sed ex speciali Dei gratia aliquando liberaliter conceditur, ut de Mattheo, & Paulo in eodem loco exempla ponuntur. Et haec tenet de doctrina libri exercitiorum.

CAPVT VI.

De arte, seu methodo exercitiorum.

Secundo loco dicere proposuimus de arte, seu methodo ad orandum, seu ad exercendam mentem in rebus spiritualibus data in hoc opere à B. Ignatio. Circa quam primò dubitare quis potest, quia vel infructuosum, vel impossibile videtur huiusmodi opus ad artem redigere, & sub regulis constituere: quia non humana industria, & virtute, sed Spiritus sancti inspiratione, & auxilio fieri debet, iuxta illud Psalmi 83. Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit. Spiritus sanctus autem nullis arctatur legibus, sed varijs & infinitis modis mouet, & illuminat animam prout vult. Non est ergo hoc opus artis, sed gratiae: nam si homo velit legibus alienius artis attingi, saepe impeditur Spiritus sancti motum. Deinde contemnere quis potest simplicitatem, & breuitatem huius operis, nam in meditationibus, quae in eo traduntur, breuissima puncta ex historia Euangelica, aut ex consideratione vel comparatione aliqua vulgari desumpta proponuntur per simplicia verba, nihil fere addendo, quod ad matteriam vbertatem, & ad vnus horum, vel plurimum discursum, & meditationem viam aperiat. Tertio enim supremus gradus interni exercitij contemplatio, admirari quis potest, quod in toto hoc opere nihil de ratione, aut modo contemplandi traditur, sed totum circa orationem, & meditationem